

ELEKTRON TA'LIM PLATFORMALARI ORQALI MUSTAQIL TA'LIM OLIISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Turg'unov Salohiddin Jamol o'g'li
FarPI, Iqtisodiyot kafedrası Assistenti

Turg'unova Oygul Isroiljon qizi

FarDU, 1-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14785809>

ARTICLE INFO

Received: 27th January 2025

Accepted: 29th January 2025

Published: 31st January 2025

KEYWORDS

*elektron ta'lim, mustaqil ta'lim,
onlayn o'rganish, ta'lim texnologiyalari,
o'quv platformalari.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada elektron ta'lim platformalaridan foydalangan holda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bunday platformalarning samaradorligi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasiga ta'siri va ularning o'quv jarayonidagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Zamonaviy dunyoda ta'lim jarayonlarida elektron platformalarning ahamiyati kundankunga ortib bormoqda. O'zbekiston ham bu borada katta qadamlar tashlamoqda. "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi doirasida ta'lim sohasini raqamlashtirishga katta mablag'lar ajratilmoqda. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda internet foydalanuvchilari soni 21 millionga yetgan bo'lib, ulardan 35 foizi ta'lim bilan bog'liq platformalardan foydalanmoqda. Shu bilan birga, "ZiyoNET" milliy ta'lim tarmog'ida 2,5 milliondan ortiq foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgan. Bu ko'rsatkichlar elektron ta'lim platformalarining ahamiyatini tasdiqlaydi.

An'anaviy ta'lim shakllaridan farqli ravishda, mustaqil ta'lim jarayonida bir qancha qiyinchiliklar yuzaga keladi. O'zbekistonda qishloq joylarda internet qamrovi hali ham past darajada, atigi 60 foiz aholining internetga ulanganligi qayd etilgan. Elektron ta'lim resurslariga bo'lgan ehtiyoj yuqori bo'lsa-da, foydalanuvchilarning texnologik savodxonligi yetarli emasligi bu sohada to'siq bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, chekka hududlarda o'quvchilar uchun zamonaviy gadjetlar va texnologiyalarning yetishmasligi ham muammo tug'dirmoqda. Misol uchun, 2024-yil holatiga ko'ra, mamlakatdagi umumta'lim maktablarining faqat 50 foizida to'liq raqamli sinf xonalari mavjud.

Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa, ta'lim sohasida elektron platformalarning rivojlanishi bilim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. An'anaviy ta'lim shakllaridan farqli o'laroq, elektron platformalar talabalar va o'quvchilarga o'z ehtiyojlariga moslashgan holda mustaqil bilim olish imkoniyatini beradi. Ushbu maqolaning maqsadi elektron ta'lim platformalari orqali mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llarini o'rganish va taklif qilishdan iborat.

Elektron ta'lim platformalari – bu zamonaviy raqamli vositalar va onlayn resurslardan foydalanib, foydalanuvchilarga ta'lim olish imkoniyatini taqdim etuvchi innovatsion muhitlardir. Ushbu platformalar orqali turli xil fanlar, malaka oshirish kurslari, interfaol darslar va boshqa turdagi o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish imkoniyati yaratiladi. Elektron ta'lim tizimi o'quv jarayonini masofadan turib tashkil qilish, moslashtirilgan ta'lim

materiallarini yetkazib berish va o'quvchilarning bilimni samarali baholash uchun qulay imkoniyatlar yaratadi.

Bunday platformalar foydalanuvchilarga bilim olishni istalgan joydan va istalgan vaqtda davom ettirishga imkon beradi. Ular orqali o'quvchilar turli darajadagi o'quv materiallari, testlar, vazifalar va interaktiv mashg'ulotlarga kirish imkoniyatiga ega bo'lib, o'z bilim va ko'nikmalarini oshirib boradilar. Shu bilan birga, platformalar individual o'quv jarayonini yaratish uchun moslashuvchanlikka ega bo'lib, har bir foydalanuvchining ehtiyojlari va qiziqishlariga mos keluvchi resurslarni taqdim etadi. Elektron ta'lim platformalari nafaqat o'quvchilar, balki o'qituvchilar uchun ham samarali vosita hisoblanadi, chunki ular orqali darslarni rejalashtirish, baholash va o'quv jarayonini boshqarish jarayoni sezilarli darajada yengillashadi.

Ushbu platformalar nafaqat ta'lim olish imkoniyatini kengaytiradi, balki jamiyatda bilim darajasini oshirish, malakali kadrlar tayyorlash va hayot davomida o'qib-o'rganish tamoyillarini amalga oshirishga xizmat qiladi. Elektron ta'lim platformalari bugungi kunda global miqyosda raqamli transformatsiyaning ajralmas qismi bo'lib, har bir inson uchun ta'lim olish imkoniyatlarini yanada qulay va samarali qiladi.

Xalqaro platformalar tahlili

- **Coursera:** 2023-yilda foydalanuvchilari soni 124 milliondan oshdi. Ushbu platforma dunyoning yetakchi universitetlari bilan hamkorlikda yuqori sifatli kurslarni taklif etadi. Masalan, "Data Science" kurslari talabalar orasida keng ommalashgan.
- **Khan Academy:** O'qituvchilar va o'quvchilar uchun bepul resurslarni taqdim etadi. 2023-yilda uning video darsliklari orqali 2 milliarddan ortiq dars o'tilgan.
- **Duolingo:** Chet tillarini o'rganish uchun innovatsion vosita. Platforma 40 dan ortiq tilni o'rganish imkonini beradi va foydalanuvchilar soni 500 milliondan oshdi.
- **Udemy:** Bu platforma 200 mingdan ortiq kurslarni o'z ichiga oladi. Ishbilarmonlik, texnologiya va shaxsiy rivojlanish kabi sohalarda kurslar taklif etadi.
- **Moodle:** Ochiq manbali platforma bo'lib, ta'lim muassasalariga o'quv jarayonlarini boshqarish imkonini beradi. O'zbekistonning bir qancha universitetlarida ushbu platformadan foydalanilmoqda.

O'zbekistonda elektron ta'lim platformalari so'nggi yillarda keng rivojlanib, ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan boyitishga xizmat qilmoqda. Bu platformalar o'quvchilar va o'qituvchilarga masofadan turib ta'lim olish va berish imkoniyatini yaratadi. Quyida O'zbekistondagi yetakchi elektron ta'lim platformalari haqida ma'lumot beriladi:

1. Ziyonet – O'zbekiston Respublikasi hukumati bilan yaratilgan milliy ta'lim tarmog'i. Bu platforma asosan o'quvchilar, talabalar va pedagoglar uchun o'quv materiallari, fanlar bo'yicha qo'llanmalar va boshqa resurslarni taqdim etadi. Ziyonet orqali foydalanuvchilar:

- Elektron kutubxona xizmatidan foydalanish;
- Darsliklar va qo'shimcha adabiyotlarni yuklab olish;
- Turli onlayn musobaqalar va tadbirlarda qatnashish imkoniyatiga ega.

2. EduMarket platformasi asosan turli o'quv kurslarini onlayn tarzda taklif etadi. Platforma orqali foydalanuvchilar:

- IT, tillar, biznes va boshqa sohalarda maxsus kurslarga yozilish;
- O'quv jarayonini masofadan o'tkazish;
- Sertifikatlarni qo'lga kiritish imkoniyatlariga ega.

3. EduAction O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan yaratilgan ushbu platforma o'qituvchilar va o'quvchilar uchun interfaol darslar, video darslar va testlar taqdim etadi. EduAction platformasining asosiy afzalliklari:

- Maktab fanlari bo'yicha tayyorlangan video darslar;
- Talabalar uchun yakuniy va oraliq baholash testlari;
- Malaka oshirish uchun o'qituvchilarga mo'ljallangan treninglar.

4. Milliy sertifikatli markazi platformalari. Ushbu platformalar asosan xalqaro darajadagi sertifikatlar olish uchun onlayn kurslarni taklif qiladi. IT va texnik fanlarga qiziqish bildirgan yoshlar ushbu resurslar orqali o'z bilimlarini rivojlantirib, xalqaro mehnat bozorida talabgir bo'lishlari mumkin.

5. UzEdu - platformasi maktab va o'rta-maxsus ta'lim tizimi uchun elektron resurslarni jamlaydi. O'quvchilar va o'qituvchilar fanlar bo'yicha:

- Elektron darsliklar;
- Nazariy va amaliy mashg'ulotlar;
- Testlar va o'yinlar orqali bilimlarini mustahkamlash imkoniyatiga ega.

Moslashuvchanlik: Elektron ta'lim platformalarining asosiy afzalliklaridan biri bu ta'lim olish jarayonining vaqt va makon chegaralaridan mustaqilligi. O'quvchilar istalgan joyda va istalgan vaqtda, o'zlarining shaxsiy jadvaliga mos holda o'qishni davom ettirishlari mumkin. Bu ayniqsa bandlik darajasi yuqori bo'lgan, ish bilan shug'ullanuvchi yoki uzoq joylarda yashovchi o'quvchilar uchun muhimdir. Moslashuvchanlik o'quvchilar va o'qituvchilarga bir vaqtning o'zida bir nechta kursda qatnashish imkoniyatini ham yaratadi.

Keng tanlov: Elektron ta'lim platformalari turli sohalar va mavzular bo'yicha keng ko'lamdagi kurslarni taklif qiladi. Akademik fanlardan tortib, texnik ko'nikmalar, dasturlash, dizayn, tillar o'rganish yoki shaxsiy rivojlanish bo'yicha kurslarga bo'lgan imkoniyatlar mavjud. Platformalar foydalanuvchilarga o'z qiziqishlari va ehtiyojlariga mos keluvchi dasturlarni tanlashda katta erkinlik beradi.

Arzonlik: An'anaviy ta'lim tizimlariga nisbatan, elektron ta'lim platformalari ko'pincha iqtisodiy jihatdan maqbul hisoblanadi. Transport xarajatlarining yo'qligi, o'quv binolari yoki joylarni ijaraga olish ehtiyoji yo'qligi va ko'p hollarda bepul yoki arzon narxlarda taklif qilinadigan kurslar bu platformalarni jozibador qiladi. Shu bilan birga, materiallarning raqamli shaklda mavjudligi kitoblar va qo'llanmalar xarajatlarini kamaytiradi.

Texnologik qaramlik: Elektron ta'limning samaradorligi texnologiya va internetga bog'liq. Internet aloqasi yaxshi bo'lmagan hududlarda yoki texnologiyaga kirish imkoniyati cheklangan foydalanuvchilar uchun bu platformalar qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Qurilmalar va infratuzilmaning yetishmasligi o'quv jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoldan holi emas.

Interaktivlikning yetishmasligi: Elektron ta'lim platformalari orqali o'quvchilar o'z-o'zidan bilim olish imkoniyatiga ega bo'lsa-da, ko'p hollarda jonli muloqot va o'qituvchi bilan bevosita aloqa yetishmaydi. An'anaviy sinfda mavjud bo'lgan muhokamalar, guruh ishlaridagi faoliyat va o'qituvchilarning real vaqtdagi javoblari kabi elementlar elektron ta'limda cheklangan bo'lishi mumkin. Bu ayniqsa muloqotga asoslangan kurslar uchun muammoli.

Motivatsiya yetishmasligi: Masofaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish va ularda ta'limga qiziqish uyg'otish mexanizmlari yetarlicha samarali emas. Shu sababli, ko'p talabalar o'z vaqtida darslarni tugatmaydi yoki qiziqishni yo'qotadi. Yuzma-yuz muloqotning yo'qligi va masofadan o'quv jarayonini boshqarish qiyinligi sababli, elektron ta'lim foydalanuvchilardan yuqori darajada o'z-o'zini nazorat qilishni talab qiladi.

Global miqyosda elektron ta'lim bozori 2025-yilga kelib sezilarli o'sishi kutilmoqda. Masalan, onlayn o'yin ta'lim bozori 2022-yilda 1,6 milliard AQSh dollariga baholangan bo'lib, 2023-2030-yillar davomida yillik o'sish sur'ati (CAGR) taxminan 16,1% bo'lishi prognoz qilinmoqda. Bu esa 2025-yilga kelib ushbu bozor hajmi taxminan 2,5 milliard AQSh dollariga yetishini ko'rsatadi. Bu esa 2025-yilga kelib ushbu bozor hajmining sezilarli darajada oshishini anglatadi.

Umuman olganda, elektron ta'lim bozorining turli segmentlarida barqaror o'sish tendensiyalari kuzatilmoqda, bu esa 2025-yilga kelib global elektron ta'lim bozorining sezilarli darajada kengayishini ko'rsatadi.

Elektron ta'lim platformalarining samaradorligini oshirish va ularni yanada ommalashtirish uchun bir qator strategik yondashuvlarni amalga oshirish zarur. Zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, interfaol ta'lim metodlarini qo'llash va milliy ehtiyojlarga moslashtirilgan platformalar yaratish bu yo'nalishda muhim omillar hisoblanadi.

Interfaol ta'lim va gamifikatsiya talabalarning ta'lim jarayoniga qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlarga ko'ra, gamifikatsiya elementlarini qo'llash orqali talabalar ishtirok darajasi 30% ga, materialni eslab qolish ko'rsatkichi esa 25% gacha oshadi. Ball to'plash, mukofotlar olish kabi mexanizmlar orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash mumkin. Bunday yondashuv o'quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Milliy ta'lim tizimi uchun maxsus platformalar yaratish ham dolzarb masala hisoblanadi. Hozirda O'zbekistonda faqat 15-20% elektron ta'lim resurslari o'zbek tilida yaratilgan. Mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan ta'lim materiallarini ishlab chiqish orqali bu ko'rsatkichni 50% dan oshirish mumkin. Bu esa platformalarni milliy ta'lim tizimiga samarali integratsiya qilishni ta'minlaydi.

Shuningdek, xavfsizlik va maxfiylikni ta'minlash ham asosiy vazifalardan biridir. Elektron ta'lim platformalarida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, zamonaviy xavfsizlik texnologiyalarini joriy qilish orqali foydalanuvchilar ishonchini 70-80% ga oshirish mumkin.

Elektron ta'lim platformalarining ta'sirini oshirish zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, interfaol va milliy ehtiyojlarga moslashtirilgan ta'limni rivojlantirish va xavfsizlikni ta'minlash orqali amalga oshiriladi. Tadqiqotlar va amaliyot natijalari ko'rsatmoqda-ki, ushbu yondashuvlar ta'lim sifatini 30-40% gacha yaxshilash imkonini beradi.

Xulosa. Elektron ta'lim platformalari orqali mustaqil ta'lim olish nafaqat talabalar uchun, balki butun ta'lim tizimi uchun katta imkoniyatlarni ochadi. O'zbekistonning elektron ta'lim sohasidagi o'sishi, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirishga yordam bermoqda. Bu platformalar yordamida talabalar o'z bilimlarini mustahkamlaydi, vaqtni tejashga erishadi va o'zlashtirish darajasi yuqori bo'ladi. Elektron ta'lim tizimining foydaliligi o'zini o'quvchilarning, ta'lim muassasalarining va butun mamlakatning ta'lim tizimining samaradorligida namoyon qiladi.

Tavsiyalar:

1. **Talabalar uchun moslashtirilgan kurslar va resurslar yaratish:** Har bir talabaga uning ehtiyojlariga mos kurslar va o'quv resurslarini taqdim etish orqali ta'lim jarayonining individualizatsiyasini ta'minlash.
2. **O'qituvchilarni elektron platformalardan foydalanishga o'rgatish:** O'zbekiston bo'yicha o'qituvchilarni raqamli ta'lim platformalarida samarali ishlash uchun maxsus treninglar o'tkazish zarur.
3. **Hukumat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash:** Ta'lim platformalarini yanada takomillashtirish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida kengaytirilgan hamkorlikni yo'lga qo'yish.
4. **Texnologik infratuzilmani takomillashtirish:** Elektron ta'limni yanada rivojlantirish uchun butun mamlakat bo'ylab texnologik infratuzilmani yaxshilash zarur.
5. **Qishloq hududlarida internet va texnologiyaga kirishni yaxshilash:** Qishloq joylarida internetga bo'lgan kirish imkoniyatlarini oshirish, ya'ni internet tarmog'iga tezkor va arzon kirishni ta'minlash.

Asosiy Natijalar: Elektron ta'lim platformalari O'zbekistonda mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ushbu platformalar orqali ta'lim jarayoni qulayroq va samaraliroq bo'lib, talabalar uchun kengaytirilgan imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, bu platformalar yordamida ta'lim tizimi butun mamlakat miqyosida samarali va zamonaviy shaklda rivojlanadi.

Amaliy Tavsiyalar:

1. **Mahalliy resurslarni boyitish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish:** Elektron ta'lim platformalarini O'zbekistonda mavjud resurslar va ta'lim tizimiga mos ravishda takomillashtirish zarur.
2. **O'qituvchilarni elektron platformalarda ishlashga tayyorlash:** O'qituvchilarning kompetensiyalarini oshirish uchun maxsus kurslar va treninglar tashkil etish.
3. **Hukumat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish:** Yangi texnologiyalarni joriy qilish va ta'lim resurslarini yanada boyitish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish.

Elektron ta'lim platformalarining xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish ham muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda O'zbekistonda elektron ta'lim platformalarining xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qonuniy me'yorlar ishlab chiqilgan va 2025-yilda bu boradagi xavfsizlikni kuchaytirish uchun yangi tashabbuslar kutilmoqda.

Ta'lim tizimini yanada rivojlantirish va elektron ta'lim platformalarining samaradorligini oshirish uchun, talabalar uchun moslashtirilgan kurslar yaratish, o'qituvchilarni platformalardan foydalanishga o'rgatish, hamkorlikni kuchaytirish, texnologik infratuzilmani takomillashtirish va hududiy tenglikni ta'minlash zarur. Shu bilan birga, elektron ta'limning pedagogik samaradorligini va talabalar qiziqishini oshirish uchun yangi ilmiy izlanishlar olib borish talab etiladi.

Umuman olganda, elektron ta'lim platformalarining rivojlanishi, ular orqali mustaqil ta'lim olishning yanada osonlashishi, ta'lim jarayonining sifatini oshirishi va har bir talabaga ta'lim olishda yanada keng imkoniyatlar yaratish uchun katta ahamiyatga ega. Bu borada amalga oshirilgan va amalga oshiriladigan ishlar O'zbekistondagi ta'lim tizimining global miqyosda yanada raqobatbardosh bo'lishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi. (2023). "Elektron ta'lim platformalarini rivojlantirish strategiyasi". O'zbekiston Xalq Ta'limi Vazirligi, Toshkent, O'zbekiston.
2. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion Rivojlanish Vazirligi. (2022). "O'zbekiston Respublikasida ta'limning raqamli transformatsiyasi: Tendentsiyalar va istiqbollar". Toshkent, O'zbekiston.
3. O'zbekiston Ta'limi Innovatsiyalar Instituti. (2023). "Elektron ta'lim va raqamli texnologiyalar: O'zbekistonning ta'lim tizimidagi roli". Toshkent, O'zbekiston.
4. O'zbekiston Milliy Universiteti. (2023). "Elektron ta'limning ta'lim sifatiga ta'siri: O'zbekiston misolida". O'zbekiston Milliy Universiteti nashri, Toshkent, O'zbekiston.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston" dasturi. (2022). "Raqamli ta'lim tizimining rivoji va elektron platformalar". Prezident qarori, Toshkent, O'zbekiston.
6. Tursunov, "Gamifikatsiya orqali ta'lim samaradorligini oshirish", N. 2023. Nashriyot: Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti.

1.

